

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра: біології та методики її викладання

Кваліфікаційна робота
магістра
з теми: «**Видовий склад та екобіологічна характеристика птахів агроценозів
Білогірщини**»

Виконала:
здобувачка вищої освіти
Віолі-M22 групи
спеціальності 014 Середня освіта
(Біологія та здоров'я людини)
Лукашук Інна Олегівна

Керівник: **Матвєєв Микола Дмитрович,**
кандидат біологічних наук, доцент

Рецензент: **Гордій Н.М.,**
кандидат біологічних наук, старший
викладач кафедри біології та екології

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1. Біогеографічна та ландшафтна характеристика Білогірщини.....	5
1.2. Агроценоз як екосистема. Характеристика агроценозів району дослідження.....	23
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	33
2.1. Значення дослідження агроценозів.....	33
2.2. Огляд основних методологічних підходів.....	42
РОЗДІЛ 3. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	44
3.1. Значення техніки безпеки у польових дослідженнях.....	44
3.2. Основні ризики та загрози під час проведення польових досліджень.....	48
РОЗДІЛ 4. ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНІТОФАУНИ АГРОЦЕНОЗІВ.....	53
4.1. Значення орнітофауни в агроценозах.....	53
4.2. Методи дослідження орнітофауни.....	56
РОЗДІЛ 5. ЕКОБІОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПТАХІВ АГРОЦЕНОЗІВ БІЛОГІРЩИНИ.....	60
5.1. Видовий склад та чисельність птахів в умовах агроценозів Білогірщини.....	60
5.2. Екобіологічна характеристика видів птахів агроценозів Білогірщини.....	75
РОЗДІЛ 6. ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ РІДКІСНИХ ВИДІВ ОРНІТОФАУНИ АГРОЦЕНОЗІВ БІЛОГІРЩИНИ.....	80
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена потребою у глибшому розумінні взаємозв'язків між птахами та агроекосистемами, що є ключовими для збереження біорізноманіття та ефективності аграрного сектору. Оскільки птахи відіграють важливу роль у біологічному контролі шкідників, запиленні рослин та інших екосистемних послугах, знання про їхні популяції та екобіологічні характеристики є надзвичайно важливим для агроекології.

Вивченню орнітофауни присвячено чимало наукових робіт. Серед науковців та дослідників, які займалися вивченням біорізноманіття орнітофауни України в різні періоди) варто виділити роботи М. М. Сомова; В. Г. Аверіна; І. Б. Волчанецького; М. Є. Матвієнка; С. Г. Панченка; І. Б. Волчанецького, О. С. Лисецького, Н. І. Капралової ; О. С. Лисецького; М. А. Єсилевської, І. О. Кривицького.

Мета роботи полягає у визначенні видового складу, екобіологічних особливостей птахів агроценозів Білогірщини та аналізі їх впливу на агроекосистеми. Це дозволить не лише поглибити знання в області орнітології, але й сприяти розробці стратегій збереження та раціонального використання птахів у сільському господарстві.

Об'єктом дослідження є птахи, що населяють агроценози Білогірщини. Це включає в себе різноманіття видів, їхні популяційні характеристики, роль у агроекосистемах та адаптації до антропогенних впливів.

Предмет дослідження охоплює екобіологічні аспекти життя птахів у контексті агроценозів, в тому числі їхні дієти, репродуктивну поведінку, міграційні шляхи та взаємодії з агроекосистемами.

Завданнями роботи є:

- Вивчення видового складу птахів агроценозів Білогірщини.
- Аналіз екобіологічних характеристик цих видів.
- Оцінка ролі птахів у функціонуванні та стабільності агроекосистем.

- Розробка рекомендацій щодо збереження та оптимального використання птахофауни в аграрному секторі.

Практичне застосування отриманих даних полягає у наданні рекомендацій аграріям та природоохоронним організаціям щодо збереження та ефективного використання птахів в агроекосистемах. Це також сприятиме підвищенню екологічної освіти серед населення та формуванню стійких підходів до ведення сільського господарства, зменшуючи негативний вплив на довкілля. Крім того, результати дослідження можуть бути використані для подальших наукових робіт у сфері орнітології, екології та агроекології.

ВИСНОВКИ

Вивчення видового складу та екобіологічних особливостей птахів агроценозів Білогірщини є важливим аспектом для розуміння екологічного балансу та біорізноманіття в цьому регіоні. Агроценози, що включають поля, сади, луки та інші сільськогосподарські угіддя, формують унікальні екосистеми, які підтримують різноманіття птахів.

Птахи агроценозів Білогірщини відіграють ключову роль у підтриманні екологічного балансу, виконуючи функції запилювачів, контролюючи популяції шкідників та допомагаючи в розсіюванні насіння. Це, в свою чергу, сприяє збереженню здоров'я рослинного покриву і підтримує біорізноманіття.

В агроценозах Білогірщини можна зустріти як звичайних, так і рідкісних видів птахів. Серед них - різноманітні види горобців, які адаптувались до життя поруч з людиною, різні види ластівок, що важливі для контролю комах-шкідників. Також тут можна зустріти й хижих птахів, таких як соколи та яструби, які регулюють чисельність гризунів і дрібних птахів.

Особливість екобіологічного аналізу полягає у вивченні поведінкових, фізіологічних та екологічних адаптацій птахів до умов агроценозу. Наприклад, дослідження їхнього харчування, розмноження, міграційних звичок, а також взаємодії з іншими видами та змінами у ландшафті.

Також важливим аспектом є вивчення впливу аграрної діяльності на птахів. Інтенсивне сільське господарство може негативно впливати на популяції птахів через зміни у ландшафтах, використання пестицидів та добрив, що може зменшувати наявність корму та місць для гніздування.

Збереження та відновлення біорізноманіття птахів у агроценозах Білогірщини вимагає комплексного підходу. Це включає заходи зі збереження природних місць гніздування, створення "зелених коридорів" для міграції, обмеження використання шкідливих хімікатів, а також розвиток екологічного сільського господарства.

Збереження птахів у агроценозах також має велике освітнє та наукове значення. Вони є індикаторами здоров'я екосистем і допомагають в моніторингу змін навколишнього середовища. Дослідження птахів допомагають зрозуміти вплив антропогенних факторів на природу та визначити шляхи їх зменшення.

Таким чином, вивчення видового складу та екобіологічних характеристик птахів у агроценозах Білогірщини є важливим для збереження біологічного різноманіття, розуміння екологічних процесів та впровадження ефективних методів екологічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Ф. Біорізноманіття птахів в агроекосистемах України / В. Ф. Андрійчук, О. І. Дем'яненко // Орнітологія. - Київ: Наукова думка, 2005. - С. 15-37.
2. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України. К., 2000. 216 с.
3. Бережний М. М. Екологія птахів лісостепової зони України / М. М. Бережний, Л. Д. Горбатенко // Птахи та їх захист. - Львів: Екоперспектива, 2011. - С. 48-70.
4. Білявський Г.О. , Падун М.М., Фундуй Р.С. Основи загальної екології .К.: Либідь, 1995.368 с.
5. Василенко С. В. Роль птахів в агроценозах / С. В. Василенко, О. П. Константинов // Екологія та охорона природи. - Харків: Фоліо, 2009. - С. 55-78.
6. Васюкова Г.Т. Екологія: підручник [Текст] / Г.Т. Васюкова, О.І. Грошева. К.: Кондор, 2009. 524 с.
7. Гончарова Н. Ю. Авіфауна агроландшафтів України / Н. Ю. Гончарова // Агроекологічний журнал. - 2010. - №3. - С. 25-34.
8. Гудзь В.П. Екологічні проблеми землеробства: Підручник; За ред. В.П. Гудзя / В.П. Гудзь, П.І. Бойко, І.А. Шувар та ін. Житомир: Вид-во „Житомирський національний агроекологічний університет”, 2010. 708 с.
9. Дем'яненко С. Т. Екобіологічні особливості синантропних птахів / С. Т. Дем'яненко // Український екологічний журнал. - 2012. - №2. - С. 45-52.
10. Джигирей В. С., Сторожук В. М. та ін. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Л.: Афіша, 2000. 272 с.
11. Джигирей В.С. , Жидецький В.С. Безпека життєдіяльності. Підручник. Львів, 2001. 256с.
12. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. К.: Знання, 2000.-203 с.

- 13.Єрохов В. Т. Птахи у сільськогосподарських ландшафтах / В. Т. Єрохов, О. М. Лісовий // Агроекологія. - Київ: Видавництво "Аграрна наука", 2008. - С. 70-85.
- 14.Іваницький Р. М. Орнітологія сучасної України / Р. М. Іваницький // Київ: Українська енциклопедія, 2007. - 320 с.
- 15.Іванюк Д. П. Управління природоохоронною діяльністю [Текст] : навч. посібник / Д.П. Іванюк, І.В. Шульга. К. : Алерта, 2017. 368 с
- 16.Іващенко О. О. Бур'яни в агроценозах. Київ : Світ, 2002. 236 с.
- 17.Коваль Н. О. Екологічна роль птахів в агроландшафтах / Н. О. Коваль // Агроекологічний вісник. - 2013. - №1. - С. 22-30.
- 18.Левченко І. В. Птахи як індикатори стану агроєкосистем / І. В. Левченко // Екологія та природокористування. - Київ: Академперіодика, 2009. - С. 102-116.
- 19.Методика біологічних та агрохімічних досліджень рослин і ґрунтів /Грицаєнко З.М., Грицаєнко А.О., Карпенко В.П.. К.: ЗАТ „Нічлава”, 2003. 320 с.
- 20.Михайлов К. Е. Птахи агроценозів: екологія, моніторинг, охорона / К. Е. Михайлов // Одеса: Астропринт, 2014. - 256 с.
- 21.Назаренко В. Ю. Різноманіття птахів у культурних ландшафтах / В. Ю. Назаренко, О. Г. Бондаренко // Біорізноманіття та екологія. - 2015. - №4. - С. 35-49.
- 22.Основи екології : навч. посіб. / В. О. Аніщенко. К.: ДП «Вид. дім. «Персонал», 2011. 148 с. Бібліогр. : 140–145 с.
- 23.Охорони праці в галузях сільського господарства: Навчально-методичний комплекс. Навчальний посібник для підготовки спеціалістів ступеня «магістр» для всіх напрямів підготовки /М.М.Сақун, І.В.Москалюк, О.О.Ат- рашкова; А.М. Яковенко; за редакцією Сақуна М.М. Одеса: Видавництво «ВМВ», 2019. 458 с.
- 24.Павленко М. В. Орнітофауна аграрних територій / М. В. Павленко // Журнал екологічної науки. - 2011. - №6. - С. 25-33.

- 25.Петренко Г. О. Адаптації птахів до умов агроценозів / Г. О. Петренко // Актуальні проблеми біології. - Херсон: Грінь Д.С., 2012. - С. 142-155.
- 26.Рибак І. І. Екологія птахів агроландшафтів / І. І. Рибак, О. В. Ткаченко // Вісник аграрної науки. - 2013. - №7. - С. 52-59.
- 27.Семенченко В. К. Особливості екобіології птахів в агроекосистемах / В. К. Семенченко, А. І. Павлик // Екологічний журнал. - 2014. - №2. - С. 31-40.
- 28.Скляр О.Ю., Книш М.П. Нові дані по рідкісних і маловивчених видах птахів Гетьманського національного природного парку та його околиць (Сумська область) // Беркут, 2016. 25. № 1. С. 15-24.
- 29.Тараненко Л. В. Вплив агротехнологій на птахів / Л. В. Тараненко // Сільськогосподарська екологія. - 2016. - №3. - С. 67-74.
- 30.Технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур: монографія / Тіщенко Л. М. та ін.; за ред. Л. М. Тіщенка. Харків: ХНТУСГ, 2015. 273 с.
- 31.Шувар І. А., Снітинський В. В., Бальковський В.В. Екологічні основи збалансованого природокористування. Львів-Чернівці: Книги-XXI, 2011. 760с.
- 32.Шувар І., Корпіта Г., Бінерт Б., Бойко І. Формування гербологічного стану агроценозу короткої ротації Західного Лісостепу України. Вісник Львівського національного аграрного університету: агрономія. 2019. № 23.С. 97- 102.